

UDC (УДК) 343.1
JEL Classification: K40; K41; K42

Басиста Ірина Володимирівна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: basysta-i@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-9707-7386

НЕВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ІНШІЙ СТОРОНІ ЯК ІМОВІРНА ПІДСТАВА ВИЗНАННЯ НЕДОПУСТИМИМИ ДОКАЗАМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ВІДОМОСТЕЙ, ЩО МІСТЯТЬСЯ У ВІДКРИТИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТАХ

Анотація. Зроблено спробу дати відповіді на запитання щодо того, чи може бути відкрито під час судового розгляду (судового слідства) у суді першої чи апеляційної інстанції за наявності відповідного клопотання процесуальні документи, які стали підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ухвали, постанови, клопотання), яких не було відкрито стороні захисту на момент звернення до суду з обвинувальним актом? А також, чи можуть у зазначених випадках визнаватись допустимими доказами у кримінальному провадженні відомості, наведені у відкритих процесуальних документах та результати проведених на їх підставі негласних слідчих (розшукових) дій (НС(Р)Д)?

Ключові поняття: відкриття матеріалів досудового розслідування, обвинувальний акт, судовий розгляд, негласні слідчі (розшукові) дії (НС(Р)Д), матеріали оперативно-розшукової діяльності (матеріали ОРД).

Basysta Iryna,
Doctor of Legal Sciences, professor,
Professor at the Department of
the Criminal Procedure
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: basysta-i@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-9707-7386

FAILURE TO DISCLOSE MATERIALS OF PRE-TRIAL INVESTIGATION TO THE OTHER PARTY AS POSSIBLE BASIS FOR PRONOUNCING DATA FROM OPEN PROCEDURAL DOCUMENTS TO BE INADMISSIBLE EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDING

Abstract. When a prosecutor intends to use any physical evidence or part thereof, or documents, or their copies, as an exhibit in the court, they (or investigator, under their instruction) have an obligation to provide access to them (making them available for studying, making copies or imprints of materials). Part 6 of Article 290 of the Criminal Procedural Code of Ukraine provides for mutual obligation of the defense party.

The first objective of this publication is to make a on disclosure the following questions so what happens if a prosecutor or the investigator, on the prosecutor's instruction, fails to comply with the requirements mentioned above as to providing access to any physical evidences or parts thereof, documents or their copies? The answer to this question can be found in part 12 of Article 290 of the Criminal Procedural Code of Ukraine: in particular, if a party in a criminal proceeding fails to disclose materials as described in this article, the court may not admit the information contained therein as evidence.

In this case, the legislator provides two exceptions according to this rule, and interpret them is the second objective of this article.

What decisions is the court supposed to make in a situation when some materials of pre-trial investigation were not disclosed to the other party because they were not declassified? Can evidence be admitted as adequate in a criminal investigation if it is provided in open procedural documents produced during procedural actions based on procedural documents, access to which was limited for being classified, and if the prosecutor did not provide access to the other party to such procedural documents when the pre-trial investigation was pronounced accomplished? The answers to the mentioned challenging questions constitute the third objective of my publication.

Based on the available academic resources, legal precedents and my own academic opinion, I state that under the circumstances described above, the court of appeal can study the evidence not studied by the first instance court, only if the participants of the court proceeding petitioned for the study of such evidence during the consideration of the case in the first instance court.

An important condition due to the process of law in making decisions and actions when such exceptional circumstances exist is not violating the right of the accused to defense. A right to defense is a component of the right to fair trial, as stipulated in Article 6 of the ECHR.

If in the process of such investigation of determinations, rulings, petitions, a violation of the requirements of the Criminal Procedural Code of Ukraine is established, the data provided in open procedural documents, for instance, records based on the results of criminal investigative measures or non-public investigative (search) actions, are inadmissible, because they were received during the procedure that started unlawfully.

Key concepts: opening materials of pre-trial investigation, charging document, non-public investigative (search) actions, materials of investigative and search activities.

DOI 10.32518/2617-4162-2019-1-69-80

Вступ

Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідно будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді (частина 3 статті 290 КПК України) [1]. Тобто із цього положення слідує, що за наявності наміру прокурора використати будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них як докази у суді він має обов'язок (чи слідчий за його дорученням) надати до них доступ.

Надання доступу до матеріалів включає в себе можливість робити копії або відображення матеріалів. У документах, які надаються для ознайомлення, можуть бути видалені відомості, які не будуть розголошені під час судового розгляду. Видалення має бути чітко позначено. За клопотанням сторони кримінального провадження суд має право дозволити доступ до відомостей, які були видалені (частини 4–5 статті 290 КПК України).

Частиною 6 статті 290 КПК України передбачено взаємний обов'язок сторони захисту, виконання якого має відбуватися у межах і порядку, визначених цією частиною статті.

Тому першим складовим елементом мети цієї публікації є формулювання відповіді на запитання: що ж відбувається у разі невиконання прокурором чи слідчим за його дорученням означених вимог про надання доступу до будь-яких речових доказів або їх частини, документів або копії з них? Відповідь на це питання міститься у частині 12 статті 290 КПК України, зокрема, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

Водночас законодавець встановлює два винятки із цього правила, тлумачення яких є другим складовим елементом мети цієї статті.

Які рішення має приймати суд у ситуації, коли окремі матеріали досудового розслідування не було відкрито іншій стороні через те, що їх не було розсекречено? Чи можуть визнаватися допустимими доказами у кримінальному провадженні відомості, наведені у відкритих процесуальних документах, що складені під час проведення процесуальних дій, які реалізовувалися на підставі тих процесуальних документів, доступ до яких було обмежено певним грифом таємності і щодо яких (процесуальних документів) при оголошенні про закінчення досудового розслідування прокурор не надав доступу іншій стороні? Відповіді на означені запитання-виклики є третім заключним складовим елементом мети моєї публікації.

Лише окремі грані задекларованої проблематики перебували в полі зору таких науковців, як В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, В. С. Зеленецький, Л. М. Лобойко, В. Т. Нор, В. О. Попелюшко, М. Є. Шумило та інших провідних учених, водночас свою позицію по значній кількості складових означеної проблематики висловив свого часу і Верховний Суд України у постанові від 16 березня 2017 року у справі № 5-364кс16 [2], а також Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду [3]. Однак цілком виправдано, існують й опоненти до аргументів, що використані у цих судових рішеннях.

Також більше десятка доповідей присвячено аналізу означеної проблематики та реаліям судової практики із даного приводу під час проведення у місті Харкові постійно діючого науково-практичного семінару 26 жовтня 2018 року [4].

У межах вузькопрофільної проблематики ми також розглядали окремі аспекти співвідношення НС(Р)Д та матеріалів ОРД [5], допусти-

мості доказів [6], тому спробуємо у цій публікації підсумувати свої міркування.

1. Дискусійні моменти судового розгляду

Нині серед науковців і практиків залишається дискусійним питання: чи може бути відкрито під час судового розгляду (судового слідства) у суді першої чи апеляційної інстанції за наявності відповідного клопотання процесуальні документи, які стали підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ухвали, постанови, клопотання), яких не було відкрито стороні захисту на момент звернення до суду з обвинувальним актом, оскільки їх тоді ще не було у розпорядженні сторони обвинувачення (процесуальні документи ще не було розсекречено на момент звернення до суду з обвинувальним актом)?

Проведенням мною аналізом постанови Верховного Суду України від 16 березня 2017 р. у справі № 5-364к/16 встановлено, що вона винесена Судовою палатою у кримінальних справах Верховного Суду України у результаті розгляду у відкритому судовому засіданні кримінального провадження за заявою захисника про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23.06.2016 щодо Особи 10 з підстави, передбаченої п. 2 ч. 1 ст. 445 КПК України, у зв'язку з неоднаковим застосуванням цим судом однієї і тієї самої норми права, передбаченої КПК, що зумовило ухвалення різних за змістом рішень. Захисник вважала, що касаційний суд неоднаково застосував норми права, передбачені ст.ст. 86, 246, 271, 290 КПК. Захисник просила скасувати зазначене судові рішення, а справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції [2].

Як приклад неоднакового застосування норми права, статті 290 КПК, захисник долучила до заяви копію ухвали суду касаційної інстанції від 2.02.2016 щодо Особи 6, відповідно до якої касаційний суд визнав законним рішенням суду апеляційної інстанції, яким було дотримано вимоги зазначеної статті та відмовлено в задоволенні клопотання прокурора про долучення й додаткове дослідження протоколів про адміністративне затримання особи та про вчинення цією особою адміністративного правопорушення з огляду на те, що про існування цих протоколів відомо стороні обвинувачення на час звернення до суду з обвинувальним актом, проте вони не були долучені до матеріалів кримінального провадження та їх не було відкрито стороні захисту [2].

Не оцінюючи означені аргументи захисника, вважаємо, що загалом відкриття матері-

алів іншій стороні, реалізація якого визначена статтею 290 КПК України, створює обидвом сторонам адекватні та практично співрозмірні можливості для відстоювання інтересів в суді, подальшої реалізації процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

Саме прокурор визнає зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта... і персонально або, даючи доручення слідчому, зобов'язаний повідомити учасникам кримінального провадження, які визначені в частині 1 статті 290 КПК про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Тобто прокурор повинен у межах своїх повноважень «перейматися перебігом» досудового розслідування, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, а в кінцевому результаті – затвердити чи відмовити у затвердженні обвинувального акту... (п. 13 ч. 2 ст. 36 КПК).

Відповідно до частини 2 статті 290 КПК обов'язком прокурора або слідчого за його дорученням є надання доступу до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, зокрема будь-яких доказів, які самі собою або сукупно з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання. Тут виявляється дія принципу *favor defensionis* (тобто сприяння захисту), про асиметрію застосування якого тривалий період відбуваються наукові дискусії [7].

Сприяння захисту знаходить свій вияв у презумпції невинуватості, тлумаченні сумнівів на користь обвинуваченого, у певній асиметрії при доказуванні, праві на мовчання, праві на визнання доказів недопустимими, забороні погіршення становища засудженого в певних випадках та праві на останнє слово [8].

Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведеності перед судом їх переконливості – конституційна, основна засада судочинства. Ця засада конкретизує положення частини 3 статті 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права й частини 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця засада поширюється не лише на судові стадії, а на все кримінальне провадження й має на меті таку побудову кримінального провадження, за якої функція правосуддя (вирішення справи) відділена від функцій сторін (обвинувачення і захисту), які конкурують між собою. Водно-

час суд зобов'язаний забезпечити справедливе і неупереджене вирішення кримінального провадження, надавши сторонам рівні можливості для відстоювання своїх позицій [9, с. 82–83].

З огляду на викладене, повною мірою погоджуюся з позицією, що суди першої і апеляційної інстанції у будь-якому разі не вправі навіть обговорювати доказове значення матеріалів (постанов прокурора), які не були відкриті стороні захисту в порядку статті 290 КПК [10, с. 215]. Це положення можна загалом вважати правилом.

Водночас погоджуємося з поглядом професора Л. М. Лобойка, що законодавець встановлює певні винятки із цього загального правила. Так, по-перше, сторони кримінального провадження зобов'язані здійснювати відкриття одне одній додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду (частина 11 статті 290 КПК). Заразом даний обов'язок виникає у сторін і його реалізація є можливою за наявності двох умов: 1) матеріали мають бути додатковими; 2) ці матеріали мають бути отримані до або під час судового розгляду [10, с. 215]. Самим формулюванням частини 11 статті 290 КПК із поля зору та дослідження практично виключається стадія досудового розслідування, а тим більше ті матеріали (ухвали, постанови, клопотання), які стосуються оперативно-розшукової діяльності загалом та оперативно-розшукових заходів, зокрема, як і матеріали (ухвали, постанови, клопотання) негласних слідчих (розшукових) дій, яких не було відкрито стороні захисту на момент звернення до суду з обвинувальним актом.

Вважаємо, що розсекречені постанова, ухвала, клопотання можуть бути фактично отримані прокурором після розсекречення (шляхом закреслення однією тонкою лінією попереднього грифа секретності та написання знизу або поряд позначки «Не таємно». Ці виправлення зі зазначенням дати засвідчуються підписом начальника режимно-секретного підрозділу або його заступника та скріплюються печаткою цього ж підрозділу) [11] із режимно-секретних підрозділів, однак не вважаємо, що саме ця ситуація викладена законодавцем у частини 11 статті 290 КПК.

Ба більше, безпосереднє використання результатів НС(Р)Д та ОРЗ – це практична реалізація прокурором або слідчим за його дорученням намічених шляхів у процесі розслідування та прийняття процесуальних рішень. Лише прокурор на досудовому розслідуванні має право приймати рішення про подальшу долю та шляхи використання таких матеріалів, живих заходів щодо збереження отриманих

під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні (пп. 4.3, 4.4, 6.4. Інструкції...), а також ст.ст. 252, 255, 256, 257 КПК).

За наявності такої кількості прав та обов'язків у прокурора не до кінця зрозумілою є ситуація, чому процесуальні документи ще не було розсекречено на момент звернення до суду з обвинувальним актом? У деяких випадках може йтися про розсекречування рішень слідчих суддів апеляційних судів, коли письмові запити прокурорів щодо зняття грифа секретності нерідко не задовольняються [12, с. 424].

Щодо другого винятку, то частина 3 статті 404 КПК унормовує положення про те, що за клопотанням учасників судового провадження суд апеляційної інстанції зобов'язаний повторно дослідити обставини, встановлені під час кримінального провадження, за умови, що вони досліджені судом першої інстанції не повністю або з порушеннями, та може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції або якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується. На цю виняткову ситуацію звертали увагу окремі науковці [10, с. 215–216].

Це формулювання передбачає існування однієї (якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції) або іншої обставини (якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується).

Ймовірність другої обставини («...якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується») у нашому випадку є мізерною, враховуючи той факт, що постанови, ухвали, клопотання мають бути відомі прокурору через ці функції, які він реалізовує у кримінальному процесі та його повноважень, визначених КПК.

Водночас, виходячи зі загальних вимог частини 12 статті 290 КПК, погоджуємося із науковим висновком, що КПК не містить заборони для прокурора представляти в суді матеріали, невідкриті стороні захисту. Заборона адресована суду, який згідно з частиною 12 статті 290 КПК не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази [10, с. 216].

Важливою умовою законності прийняття рішень і дій при існуванні означених виключних обставин є не порушення права обвинуваченого на захист. Право на захист є складовою частиною права на справедливий суд, перед-

баченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) [13, с. 84]. Зокрема, частина 3 статті 6 ЄКПЛ, серед іншого, містить положення про те, що «Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права: ... мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту» [14]. ЄСПЛ дотримується практики, щоб кожна сторона мала розумну можливість представляти свою правову позицію. Сторона не повинна бути поставлена в значно менше вигідне становище, ніж інша сторона (Постанова ЄСПЛ у справі «Рожков проти РФ» від 31.10.2013 [15] тощо).

2. Визнання допустимими доказами у кримінальному провадженні

Наступним дискусійним питанням, що логічно слідує із першого, є таке: чи можуть у зазначених випадках визнаватись допустимими доказами у кримінальному провадженні відомості, наведені у відкритих процесуальних документах, та результати проведених на їх підставі негласних слідчих (розшукових) дій?

Повертаючись до аналізу постанови Верховного Суду України від 16 березня 2017 року у справі № 5-364к/16, варто наголосити, що, аргументуючи свою заяву, захисник зазначила:

1) оперативна закупка як вид оперативно-розшукових заходів не може проводитися до внесення відомостей про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а отримані за її результатами матеріали, відповідно, не можуть визнаватись допустимими та належними доказами, оскільки одержані з порушенням вимог чинного кримінального процесуального законодавства;

2) на думку заявника, висновок касаційного суду, який підтвердив правильність рішення апеляційного суду про визнання допустимими доказів, отриманих у ході проведення оперативної закупки наркотичних засобів у засуджених 29.09.2014, яка проводилась у межах оперативно-розшукової справи, до внесення відомостей до ЄРДР, не відповідає вимогам ст.ст. 86, 246, 271 КПК, а також висновкам цього ж суду щодо правозастосування зазначених норм при розгляді інших кримінальних проваджень;

3) заявник стверджувала, що оперативна закупка наркотичних засобів повинна проводитися лише після внесення відомостей про злочин до ЄРДР і тільки за постановою прокурора;

4) окрім цього, захисник уважала, що дані, які містяться в постановках про проведення оперативної закупки від 4.09.2014 та про проведення контролю за скоєнням злочину

шляхом проведення оперативної закупки від 16.12.2014, долучених до матеріалів провадження під час апеляційного розгляду справи за клопотанням прокурора, є недопустимими доказами з огляду на вимоги ч. 12 ст. 290 КПК. Стверджувала, що про існування зазначених матеріалів відомо стороні обвинувачення на час звернення до суду з обвинувальним актом, проте вони не були долучені до кримінального провадження та їх не було відкрито стороні захисту, у зв'язку з чим суд, відповідно до вимог ч. 12 ст. 290 КПК, не мав права допускати відомості, що містяться в них, як докази. Касаційний суд зазначені порушення закону не усунув, хоча про наведене йшлося в касаційних скаргах.

На обґрунтування іншої позиції суду касаційної інстанції в правозастосуванні зазначених норм права, які містяться в ст.ст. 86, 246, 271 КПК, захисник долучила до заяви копії ухвал ВСС від 6.04.2015 та 6.06.2016, з яких, на її погляд, вбачалося, що касаційний суд інакше, ніж у провадженні щодо Особи 10, застосував вказані норми процесуального закону.

Так, у ухвалі суду касаційної інстанції від 6.04.2015 цей суд, погодившись із рішеннями нижчих судів про виправдання Особи 1 за ч. 2 ст. 307 КК, дійшов висновку про те, що недопустимими є докази, зібрані в ході проведення оперативної закупки наркотичних засобів у межах заведеної оперативно-розшукової справи з порушенням вимог ст.ст. 246, 271 КПК, однак до внесення відомостей про злочин до ЄРДР та не уповноваженою на те особою. Заразом касаційний суд зазначив, що оперативна закупка наркотичних засобів може проводитися за постановою прокурора тільки після внесення відомостей про злочин до ЄРДР і лише уповноваженою на те особою – слідчим або оперативним працівником за наявності відповідного доручення.

Також захисник посилалася на ухвалу ВСС від 6.06.2016, якою відмовлено у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою прокурора на ухвалу апеляційного суду, який залишено без зміни вирок суду першої інстанції про виправдання Особи 1 за ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 315 КК. У своїй ухвалі суд касаційної інстанції зазначив, що докази, одержані з порушенням вимог ст.ст. 246, 271 КПК, є недопустимими, зокрема протоколи про проведення негласних слідчих дій, оскільки ці протоколи не містять письмової згоди залегенованої особи на проведення дій оперативного характеру та не вказано походження коштів, що використовувалися при оперативних закупках; матеріали аудіо- та відеофайлів, оскільки вони не містять інформації щодо технічних засобів,

за допомогою яких здійснювалося фіксування оперативно-розшукових заходів [2].

Як видається, не всі означені аргументи захисника можуть бути сприйняті, так як при їх наведенні нею допущені суттєві неточності та алогічні умовиводи. Однак автор цієї публікації не ставить собі завдання їх оцінити, а застосовуючи системний підхід, – дати відповідь на питання: чи можуть у зазначених випадках визнаватися допустимими доказами у кримінальному провадженні відомості, наведені у відкритих процесуальних документах та результати проведених на їх підставі негласних слідчих (розшукових) дій?

2.1. Основні спільні та відмінні риси між НС(Р)Д та матеріалами ОРД

Попередньо варто розмежувати негласні слідчі (розшукові) дії та матеріали оперативно-розшукової діяльності, результати оперативно-розшукових заходів (ОРЗ), які мають різні підстави, мету, завдання, умови проведення, суб'єктний склад, результати тощо. Основні спільні та відмінні риси між НС(Р)Д та матеріалами ОРД свого часу вдало визначили С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко, хоча окремі виділені ними складові підлягають науковій дискусії, зокрема:

– НС(Р)Д та ОРЗ є специфічними процесами пізнання із різними суб'єктами, правовими нормами, що їх регулюють, умовами здійснення тощо [16, с. 100–101]. Як видається автору цієї публікації, на перше місце варто помістити різну мету НС(Р)Д (виявлення та фіксацію інформації, що вказує на ознаки підготовлюваного, вчинюваного або вчиненого злочину, за умови, що в інший спосіб отримати відповідні відомості органам досудового розслідування не вдалося) та ОРЗ (виявлення та документування фактів протиправних діянь). Хоча ці питання є також дискусійними з погляду доктрини кримінального процесу та ОРД [17, с. 101–104].

Щодо правових норм, які регулюють, то думки вчених теж розходяться, адже у пункті 2 частини 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» міститься відсилочне положення до статті 271 чинного КПК (як відзначають окремі дослідники «у частині порядку проведення ОРЗ, фіксації їх результатів» [16, с. 100–101]. Щодо наукової дискусії «про порядок проведення» нами буде акцентовано далі по тексту), зокрема унормовано, що проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки... здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України (4651-17) у порядку, визначеному нормативно-

правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Служби безпеки України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України [18].

Такий спосіб регламентації, як правильно свого часу відзначив у науковому висновку професор Л. М. Лобойко, – використання в Законі «Про ОРД» норм, що відсилають до норм КПК, якими врегульовано загалом порядок проведення контролю за вчиненням злочину та таких його форм, як контрольованої та оперативної закупки – дозволяє зробити висновок про те, що законодавець вжив заходів до того, щоб норми Закону «Про ОРД» не суперечили КПК. З огляду на зазначене, норми Закону «Про ОРД» допустимо розглядати як «норми КПК» в розумінні пункту 2 частини 1 статті 445 КПК [10, с. 201].

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями Глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення (частина 2 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») [18].

Варто відзначити, що ч. 1 ст. 8 Закону України «Про ОРД» доповнено пунктом 7¹ згідно із Законом № 794-VIII (794-19) від 12.11.2015 «Про Державне бюро розслідувань». Відповідно до цього доповнення оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 Закону України «Про ОРД» підстав надається право: з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 Кримінального кодексу України, проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь. Порядок отримання дозволу, строк його дії та порядок проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України [19].

– НС(Р)Д мають своїм функціональним призначенням забезпечення оптимальних шляхів використання у кримінальному провадженні інформації, отриманої із використанням негласних сил та засобів, якою зазвичай користується ОРД.

– НС(Р)Д та ОРД проводяться у винятках та за умови, що в інший спосіб отримати інформацію неможливо [16, с. 101–102]. Ця «винятковість» має неабияке значення. По-перше, НС(Р)Д проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. По-друге, переважна більшість НС(Р)Д, зокрема й контроль за вчиненням злочину (стаття 271 КПК), проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів (частина 2 статті 246 КПК).

Така НС(Р)Д, як контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин (частина 1 статті 271 КПК).

У пункті 1 частини 1 статті 6 Закону України «Про ОРД» визначено, що підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності, серед іншого, є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину.

Із означеного аналізу слідує, що ОРЗ у межах ОРД проводяться на стадії готування до злочину. У ситуації із НС(Р)Д, залежно від їх виду, КПК передбачає альтернативу, наприклад, як от щодо означеної вище НС(Р)Д – контроль за вчиненням злочину.

Слушною для правозастосування є наукова позиція про те, що «...якщо ж в оперативних підрозділах є відомості про вчинення конкретного особою злочину (а не про підготовку до злочину), то немає жодних перешкод для внесення таких відомостей до ЄРДР і початку досудового розслідування з метою перевірки факту вчинення злочину за допомогою пізнавальних засобів, регламентованих у КПК, і, зокрема, тих, що передбачені Главою 21 КПК «Негласні слідчі (розшукові) дії». Ба більше, органи досудового розслідування і/або прокурор зобов'язані внести відомості до ЄРДР (частина 1 статті 214 КПК) [10, с. 200–201].

– Відомості, здобуті внаслідок проведення НС(Р)Д, підлягають фіксації та використовуються під час доказування у кримінальних провадженнях нарівні з доказами, отриманими гласним шляхом [16, с. 86] (частина 1 статті 256 КПК визначає, що протоколи щодо проведення

негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо-або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі та документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування).

Своєю чергою, результати ОРД, зокрема і оперативної закупки, після їх документального оформлення (складання протоколу за результатами, отримання дозволу на використання тощо) відповідно до частини 2 статті 99 КПК є документами і можуть використовуватися у кримінальному провадженні як докази або використовуватися іншим шляхом для вирішення завдань кримінального провадження [16, с. 86] (у частині 2 статті 99 КПК визначено, що матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази).

– За змістом, методами проведення, силами і засобами, які використовуються при їх проведенні НС(Р)Д та ОРЗ є практично ідентичними, хоча ОРД має у своєму арсеналі деякі ОРЗ, які не мають аналога серед НС(Р)Д.

– Характеристики отримуваних результатів, як вважають окремі дослідники, є спільними – це фактичні дані, однак режим їх використання різний (порядок і суб'єкти прийняття рішень різні, як і обсяг інформації, яка підлягає передаванню органам досудового розслідування) [16, с. 101–104]. Із такою позицією не в повній мірі можливо погодитися, адже терміни «інформація», «відомості», «дані», «фактичні дані» не є синонімами.

Очевидно, що мають рацію ті дослідники, які вважають, що поняттями інформація, дані, що становлять зміст матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій охоплюються відомості, речі та документи, отримані в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій, про які йдеться у низці статей глави 21 КПК України. Водночас йдеться саме про «дані», а не про «фактичні дані», оскільки вжиття останнього терміна передбачає, що йдеться про результати негласних слідчих (розшукових) дій, вірогідність яких встановлена в ході доказування. На момент лише отримання результатів негласних слідчих (розшукових) дій немає підстав їх ототожнювати з кримінально-процесуальними доказами [17, с. 104]. *Вказані спільні та відмінні риси дозволяють ідентифікувати та*

розмежувати негласні слідчі (розшукові) дії та матеріали оперативно-розшукової діяльності, результати оперативно-розшукових заходів, що почасти не реалізовується у окремих судових рішеннях та наукових публікаціях.

2.2. Мета і завдання контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок (тих, які реалізуються у межах ОРД на стадії готування до злочину) та контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок як форм НС(Р)Д – контролю за вчиненням злочину

Важливо констатувати, що законодавець у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначив, що контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка... здійснюються 1) для виконання завдань ОРД; 2) згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України; 3) у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України... (див. пункт 2 частини 1 статті 8 Закону України «Про ОРД»).

Тобто мета і завдання контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок (тих, які реалізуються у межах ОРД на стадії готування до злочину) відрізняються від мети і завдань контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок як форм НС(Р)Д – контролю за вчиненням злочину, який може здійснюватися у випадках достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Реалізація заходів контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок у межах ОРД повинна відбуватися згідно з положеннями статті 271 КПК, у порядку визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України... (див. пункт 2 частини 1 статті 8 Закону України «Про ОРД»). Заразом, регламентуючи порядок і тактику проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок та інших форм контролю за вчиненням злочину законодавець у частині 5 статті 271 КПК унормовує положення про те, що вони (порядок і тактика проведення) визначаються законодавством. Не дивлячись на означені промахи юридичної техніки, видається, що сутнісні вимоги обох законів збігаються. Водночас не порушується баланс, унормований частиною 3 статті 9 КПК, тобто, очевидно, не порушується така засада кримінального провадження як законність, зокрема така її складова – «Закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу. При здійсненні кримі-

нального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу».

Беручи до уваги викладене вважаю, що 1) оперативна закупка як вид оперативно-розшукових заходів може проводитися оперативними підрозділами до внесення відомостей про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань для виконання завдань ОРД, згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України, у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України... при наявності достатньої інформації про злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину; 2) отримані за результатами законної оперативної закупки матеріали, відповідно, можуть визнаватися допустимими доказами, адже згідно з частиною 1 статті 86 КПК доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК.

Із даного приводу професор Л. М. Лобойко свого часу в науковому висновку за зверненням судді Верховного Суду України Г. В. Канигіної цілком правильно резюмував «...якщо ОРС була заведена з порушенням вимог Закону «Про ОРД», то і здобуті дані в результаті проведення у межах такої ОРС контрольованої і оперативної закупки товарів, предметів та речовин... у порядку, передбаченому КПК, не є допустимими в сенсі статті 86 КПК, як такі, що здобуті у межах розпочатого незаконно процесу. Збирання фактичних даних оперативними співробітниками в межах ОРС чи слідчим, прокурором у межах кримінального провадження без рішення прокурора є підставою для визнання цих даних недопустимими як докази. Прокурор у своєму рішенні про проведення зазначеної дії зобов'язаний викласти обставини, які свідчать про відсутність під час дії провокування особи на вчинення злочину (пункт 1 частини 7 статті 271 КПК). Постанова прокурора про проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки в межах ОРС має свої особливості. Так, у цій постанові об'єктивно не можуть бути зазначені найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер, бо відомості про злочин на цьому етапі ще не внесені до ЄРДР» [10, с. 203–204].

2.3. Недопустимість провокування особи на вчинення злочину

Із приводу недопустимості провокування особи на вчинення злочину ЄСПЛ висловив свою позицію у рішенні по справі «Раманаускас проти Литви» та ряді інших рішень. Спільною у них є позиція Суду щодо агентурних методів, використання яких має бути обмежено чіткими рамками.

Суд повинен переконатися, що в тій чи іншій системі... забезпечуються достатні та ефективні гарантії проти зловживань, відзначено у Рішенні ЄСПЛ по справі «ДРАГОШ ІОАН РУСУ проти РУМУНІЇ». Така оцінка має лише відносний характер: вона залежить від усіх обставин справи, таких, як характер, масштаб і тривалість можливих заходів, підстави, необхідні для видання розпорядження про застосування таких заходів, залежить від органів влади, правоможних дозволяти, проводити і контролювати такі заходи, а також від того, який саме засіб правового захисту передбачає при цьому національний закон (Klass та інші проти Німеччини, 6 вересня 1978 року, § 50, серія А, № 28, Weber and Saravia, згадане вище, § 106, Асоціація європейської інтеграції і прав людини, та Скімжієв проти Болгарії, № 62540/00, § 77, 28 червня 2007 р., та Кеннеді проти Сполученого Королівства, № 26839/05, § 153, 18 травня 2010 р.) [20].

2.4. Плоди отруєного дерева

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, тобто обвинувачення в скоєнні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних у результаті оперативно-розшукової діяльності уповноваженою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом учинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання й фіксації із застосуванням заходів, передбачених законом «Про оперативно-розшукову діяльність», особою, не уповноваженою на таку діяльність (Рішення Конституційного Суду від 20.10.2011 №12рп/2011 (справа №1-31/2011)).

З огляду на викладене слідує, що суд апеляційної інстанції може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції або якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується. Якщо у процесі такого дослідження постанов, ухвал, клопотань буде встановлено порушення вимог КПК, то відомості, наведені у відкритих процесуальних документах, наприклад, протоколах, не є допустимими доказами, бо отримані під час процедури, яка розпочалася незаконно.

Варто зазначити, що ЄСПЛ також застосовує так званий підхід «плодів отруєного дерева», тобто суд, оцінюючи сукупність доказів, повинен оцінити кожен із них. «Отруєний доказ» породжує подібний собі доказ, водно-

час суд має вирішити питання справедливості судового розгляду загалом. Якщо процес по цій справі загалом справедливий, то і отримані у незаконний спосіб докази можуть бути прийнятними (Постанова ЄСПЛ у справі «Хан проти Сполученого Королівства») [21].

Висновки

Суд не має права допустити як докази відомості, які містяться в матеріалах, щодо яких не здійснювалося їх (матеріалів) відкриття іншій стороні в порядку статті 290 КПК.

Відкриття матеріалів сторонами кримінального провадження здійснюється після повідомлення прокурором чи слідчим за його дорученням учасникам кримінального провадження, які визначені в частині 1 статті 290 КПК про завершення досудового розслідування та надання доступу (включає можливість робити копії або відображення матеріалів) до матеріалів досудового розслідування.

Якщо прокурор має намір використати відомості, що містяться в матеріалах як докази у суді, то він (прокурор) або слідчий за його дорученням зобов'язаний відкрити ці матеріали іншій стороні в порядку статті 290 КПК.

Додаткові матеріали, отримані до або під час судового розгляду, підлягають відкриттю сторонами одна одній. Ухвали, постанови, клопотання, яких не було відкрито стороні захисту на момент звернення до суду з обвинувальним актом, оскільки їх тоді ще не було у розпорядженні сторони обвинувачення (процесуальні документи ще не було розсекречено на момент звернення до суду з обвинувальним актом), не можуть вважатися за означених обставин додатковими матеріалами, отриманими до або під час судового розгляду.

За означених обставин суд апеляційної інстанції може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції.

Важливою умовою законності прийняття рішень і дій при існуванні означених виключних обставин є непорушення права обвинуваченого на захист. Право на захист є складовою частиною права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 ЄКПЛ.

Якщо у процесі такого дослідження судом апеляційної інстанції постанов, ухвал, клопотань буде встановлено порушення вимог КПК, то відомості, наведені у відкритих процесуальних документах, наприклад, протоколах за результатами ОРЗ чи НС(Р)Д, є недопустимими доказами, бо отримані під час процедури, яка розпочалася незаконно.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>
2. Постанова Верховного Суду України від 16.03.2017 р., справа № 5-364к16. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS170204.html
3. Постанова Верховного Суду від 12.04.2018 р., судова справа №748/3070/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73438045>
4. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару. Х., Право. 2018. Вип. 10. 306 с.
5. Басиста І. В. Місце негласних слідчих (розшукових) дій та результатів оперативно-розшукових заходів у доказуванні: окремі аспекти: матер. II міжнар. наук.-практ. симпозиуму «Гуманізація кримінальної відповідальності». Івано-Франківськ, Університет Короля Данила. 2018. С. 19–23.
6. Басиста І. В. Наслідки не відкриття матеріалів досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару «Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування». Львів, ЛьвДУВС. 2018. С. 12–15.
7. Попелюшко В. О. Favor defensionis: збірник наукових статей за матер. VIII міжнар. наук.-практ. конференції «Актуальні питання реформування правової системи України». Луцьк, Волинська обласна друкарня, 2011. С. 307–309.
8. Ярослав Зейкан. Favor defensionis або «Сприяння захисту». *Закон і бізнес*. № 38 (1128) 21.09–27.09.2013. URL: http://zib.com.ua/ua/print/41546-yaroslav_zeikan_advokat_ne_povinen_chekati_milosti_vid_slids.html
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К.: Юстініан, 2012. 1224 с.
10. Лобойко Л. М. Наукові висновки для Верховного Суду України з питань неоднакового застосування норм кримінального та кримінального процесуального права (2011–2017 роки): довідково-практичне видання. Х.: ФОП Здоровий Я. А. «Оперативна поліграфія». 2017. 256 с.
11. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, МФ, МЮ України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5/. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>
12. Тагієв С. Р. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія і практика: монографія. Чернігів, Десна Поліграф. 2015. 512 с.
13. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес: навч. посібник. К.: Baite. 2014. 280 с.
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
15. Постановление ЕСПЧ от 31.10.2013 «Дело «Эдуард Рожков (Eduard Rozhkov) против Российской Федерации» (жалоба № 11469/05). URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ARV002&n=407405#013442311477898894>
16. Кудінов С. С., Шехавцов Р. М., Дроздов О. М., Гриненко С. О. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навч.-практ. посібник. 3-тє вид., Х.: Оберіг. 2018. 540 с.
17. Сергєєва Д. Б. Результати негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні аспекти визначення. *Право і громадянське суспільство*. 2014. № 1. С. 101–104.
18. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. Дата оновлення: 02.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
19. Про Державне бюро розслідувань: Закон України № 794-VIII (794-19) від 12.11.2015. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>
20. Рішення ЄСПЛ по справі «Драгош Іоан Русу проти Румунії». Переклад Олександра Дроздова та Олени Дроздової. Офіційне цитування: Dragoș Ioan Rusu v. Romania, № 22767/08, § ..., ECHR 2017. URL: <https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/reshenie-espch.pdf> (Офіційний текст англійською мовою: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178175>)
21. Правові стандарти ЄСПЛ щодо доказів і доказування у кримінальному процесі. URL: http://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/pravovi-standarty-espl-shchodo-dokaziv-i-dokazuvannya-u-kryminal%60nomu-protsesi/

References

1. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny vid 13.04.2012. (The Criminal Procedural Code of Ukraine of April 13, 2012). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8> [in Ukr.].
2. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 16.03.2017 r., sprava № 5-364ks16 (Resolution of the Supreme Court of Ukraine dated March 16, 2017, case number 5-364ks16). Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS170204.html [in Ukr.].

3. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 12.04.2018 r., sudova sprava № 748/3070/15-k (Resolution of the Supreme Court dated April 12, 2018, case number 748/3070/15-k). Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73438045> [in Ukr.].
4. Dosudove rozsliduvannya: aktual'ni problemy ta shlyakhy yikh vyrishennya (Pre-trial investigation: actual problems and ways of their solution). Materials of the ongoing scientific workshop. Kharkiv, Law, 2018, 10, 306 [in Ukr.].
5. Basysta, I. V. (2018). Mistse nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy ta rezul'tativ operatyvno-rozshukovykh zakhodiv u dokazuvanni: okremi aspekty (Place of secret investigative (search) actions and results of operational and investigative measures in proving: separate aspects). Materials of the 2-nd International Scientific and Practical Symposium Humanization of Criminal Liability. Ivano-Frankivsk, University of King Danilo, 19–23 [in Ukr.].
6. Basysta, I. V. (2018). Naslidky ne vidkryttya materialiv dosudovoho rozsliduvannya (Consequences not opening of materials of pre-trial investigation). Theses of reports of participants of the scientific and practical seminar Procedural and forensic provision of pre-trial investigation. Lviv, Lviv State University of Internal Affairs, 12–15 [in Ukr.].
7. Popelyushko, V. O. (2011). Favor defensionis [in Eng.]. Collection of scientific articles on the materials of the VIII International scientific and practical conference Actual issues of reforming the legal system of Ukraine. Lutsk, Volyn Regional Printing House, 307–309 [in Ukr.].
8. Yaroslav Zeikan (2013). Favor defensionis [in Eng.] abo Spryannya zakhystu. *Law and Business*. 38 (1128) 21.09–27.09.2013. Retrieved from http://zib.com.ua/ru/print/41546-yaroslav_zeikan_advokat_ne_povinen_chekati_milosti_vid_slids.html [in Ukr.].
9. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar za zahal'noyu redaktsiyeyu profesoriv V. H. Honcharenka, V. T. Nora, M. YE. Shumyla (The Criminal Procedural Code of Ukraine. Scientific and practical commentary by the general editors of professors V. G. Goncharenko, V. T. Nor, M. E. Shumylo). Kyiv, Justinian, 2012 [in Ukr.].
10. Loboyko, L. M. (2017). Naukovi vysnovky dlya Verkhovnoho Sudu Ukrayiny z pytan' neodnakovoho zastosuvannya norm kryminal'noho ta kryminal'noho protsesual'noho prava (2011–2017 roky) (Scientific conclusions for the Supreme Court of Ukraine on issues of unequal application of the norms of criminal and criminal procedural law (2011–2017 years) Kharkiv, Private Limited Liability Company Zdorovyi Ya. A. Operative Polygraphy? [in Ukr.].
11. Pro zatverdzhennya Instruktsiyi pro orhanizatsiyu provedennya nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy ta vykorystannya yikh rezul'tativ u kryminal'nomu provadzhenni: Nakaz HPU, MVS, SBU, ADPS, MF, MYU Ukrayiny vid 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ (On approval of the Instruction on the organization of the holding of secret investigative (search) actions and the use of their results in criminal proceedings, 16.11.2012. 114/1042/516/1199/936/1687/5/) Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> [in Ukr.].
12. Tagiev, S. R. (2015). Instytut nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy u kryminal'nomu protsesi Ukrayiny: teoriya i praktyka (Institute of Involuntary Investigative Actions in the Criminal Procedure Process of Ukraine: Theory and Practice). Chernihiv, Desna Polygraph [in Ukr.].
13. Loboyko, L. M., Banchuk, O. A. (2014). Kryminal'nyy protses (Criminal Procedure). Kyiv, Vaiti, 280 [in Ukr.].
14. Konventsia pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 4.XI.1950). Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukr.].
15. Postanovlenye ESPCH ot 31.10.2013 «Delo «Éduard Rozhkov (Eduard Rozhkov) protyv Rossyyskoy Federatsyy» (zhaloba N 11469/05) (ECHR ruling dated October 31, 2013 Case Eduard Rozhkov v. The Russian Federation (complaint No. 11469/05)). Retrieved from <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ARB002&n=407405#013442311477898894> [in Russ.].
16. Kudinov, S. S., Shehavtsov, R. M., Drozdov, O. M., Grinenko, S. O. (2018) Nehlasni slidchi (rozshukovi) diyi ta vykorystannya rezul'tativ operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti u kryminal'nomu provadzhenni (Involuntary Investigative Actions and the Use of the Results of Operative-Investigative Activity in Criminal Proceedings). Kharkiv, Oberig [in Ukr.].
17. Sergeeva, D. B. (2014) Rezul'taty nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy: problemni aspekty vyznachennya [Results of tacit investigation (search) actions: problem aspects of definition]. *Pravo i hromadyans'ke suspil'stvo (Law and civil society)*, 1, 101–104 [in Ukr.].
18. Pro operatyvno-rozshukovu diyal'nist': Zakon Ukrayiny vid 18.02.1992. (About operative-search activity: the Law of Ukraine dated February 18, 1992.). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> [in Ukr.].
19. Pro Derzhavne byuro rozsliduvan': Zakon Ukrayiny № 794-VIII (794-19) vid 12.11.2015. (About the State Departament of Investigations: Law of Ukraine № 794-VIII (794-19) dated 12.11.2015.). Retrieved from

- <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19> [in Ukr.].
20. Rishenni YESPL po spravi «Drahosh Ioan Rusu proty Rumuniyi». Pereklad Oleksandra Drozdova ta Oleny Drozdovoyi. Ofitsiynе tsytuvannya: Dragoș Ioan Rusu v. Romania, № 22767/08, § ..., ECHR 2017. (Decision of the ECHR in the case of Dragosh Ioan Rus v. Romania. Translation by Alexander Drozdov and Helena Drozdova. Official citation: Dragoș Ioan Rusu v. Romania, № 22767/08, § ..., ECHR 2017.). Retrieved from <https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/reshenie-espch.pdf> (Official text in English: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178175>) [in Ukr.].
 21. Pravovi standarty YESPL shchodo dokaziv i dokazuvannya u kryminal'nomu protsesi (ECHR legal standards for evidence and evidence in the criminal proceedings). Retrieved from http://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/pravovi-standarty-espl-shchodo-dokaziv-i-dokazuvannya-u-kryminal%60nomu-protsesi/ [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 04.01.2019
прийнята до друку 29.01.2019*

*The article: is received 04.01.2019
is accepted 29.01.2019*